

Pohlednice z vrcholu Dyleně s původním kamenem, odeslaná v roce 1934. Sbírká Městského muzea Mariánské Lázně.

Střed Evropy na Dyleni?

Jaromír Bartoš, Městské muzeum Mariánské Lázně

K oblíbeným a navštěvovaným místům okolí Dyleně patří impozantní žulový kámen označující střed Evropy. Jaký je jeho skutečný příběh? Nacházíme se při jeho návštěvě opravdu uprostřed Evropy?

O umístění památníku rozhodla rada městyse Neualbenreuth dne 21. května 1985, která celý projekt financovala. Téhož roku 29. srpna byl kámen slavnostně odhalen za hojně účasti veřejnosti. Památník označující střed Evropy se měl co nejvíce podobat původnímu kameni z vrcholu Dyleně s tím, že měl být umístěn co nejblíže jeho původní poloze. Postaven byl v těsné blízkosti česko-německé hranice, v nadmořské výšce 820 m, skoro v nejvyšším bodě tehdy pouze německé, dnes i české hraniční turistické trasy. Kámen byl vytvořen z 1700 kg těžkého bloku žuly z Flossenburgu, byl opracován kameníkem Rudolfem Strötzem z Tirschenreuthu na rozměry 47 × 44 × 135 cm a opatřen tesanými nápisy na všech stranách.

Na levé straně kamene se nachází letopočet 1284 a 1985, kde starší letopočet označuje

první zmínku o městyse Neualbenreuth, druhý pak odkazuje na rok osazení kamene. Na pravé straně nalezneme další dva roky a to 1591 a 1862. Tato data ohraničují období právního smíru mezi Chebem a klášterem ve Waldsasenu na území označovaném dříve jako Frais (hovorově Fraisch). Roku 1591 byl uzavřen smír mezi oběma vrchnostmi o soudní pravomoci nad tímto územím a od tohoto roku docházelo vždy k 29. červenci k ročnímu střídání pravomocí. Tato výjimečná právní úprava měla být pouze dočasná, ale nakonec se udržela dlouhých 271 let. Ukončena byla až 24. června roku 1862 tzv. Vídeňskou smlouvou, kterou podepsal rakouský císař František Josef I. a bavorský král Maxmilián II. Smlouvou byla i jednoznačně určena státní hranice mezi Bavorskem a českými zeměmi, která platí do-dnes. Na zadní straně kamene se pak nachází znak Neualbenreuthu a pod ním znak Chebu jako doklad jejich úzké provázanosti.

Na čelní straně, pod vrcholem kamene, upoutá pozornost vytesaný nápis označující

právě střed Evropy: „MITTELPUNKT EURO-PAS“ a pod ním zkratky nápisu v latině „C. R. OPER. ASTR. TRIG. PRO MENS. GRAD. MED. EUROP. 1865“, které znějí tajemně, jako nějaké zaklínadlo. Celý latinský nápis v přepisu zní: „Caesareo Regia OPERatio ASTRonomico-TRIGonometrica PRO MENSura GRADus MEDiae EUROPae. 1865“, v překladu: „Císařsko-královské astronomicko-trigonometrické práce pro stupňové měření Střední Evropy. 1865“. Tento text byl zkopírován z původního kamene, který byl osazen jako trigonometrický bod na vrcholu Dyleně již v roce 1865. Podnět k zaměření nové trigonometrické sítě na území českých zemí dal pruský generál J. J. Baeyer svým návrhem na sjednocení evropských sítí za pomoci mezinárodního sdružení středoevropských států. Na základě tohoto návrhu se měla vykonat ve státech tohoto sdružení přesná stupňová měření, která by se dala spojit v jeden celek. Roku 1863 vznikla stálá komise středoevropského stupňového měření, čítající sedm členů, včetně habsburské monarchie. Když později přistoupilo i Španělsko a Rusko, bylo středoevropské měření přejmenováno roku 1867 na evropské. Sdružení států pak bylo základem pro pozdější vznik Mezinárodní geodetické asociace.

Doposud se jedná pouze o technickou záležitost. Kde se tedy vzala informace o údajném středu Evropy? Velice pravděpodobně jde o kombinaci několika faktorů. Zaprvé o nepochopení pravého významu latinského nápisu, kdy došlo k chybnému výkladu ve smyslu: „... měření středu Evropy“ namísto „... Střední Evropy“. První zmínku o údajném středu Evropy jsem našel v roce 1927 v časopise *Der Naturforscher* v článku od prof. E. Kaisera z Plavna, kde se o vrcholu Dyleně píše: „je označen tabulí s latinským textem jako střed Evropy“. Časopis byl ve své době oblíbeným tiskem a jistě přispěl k rozšíření pověsti v řadách německých čtenářů. Tento chybný výklad se objevuje i v pracích některých současných regionálních badatelů. Útěchou nám může být skutečnost, že k tomuto mylnému výkladu docházelo i na jiných místech Čech, kde se konalo totéž trigonometrické měření, a kde byl osazen kámen se stejným textem,

- ▲ Fotografie z konce 30. let se zvýrazněným nápisem označujícím střed Evropy. (www.zdeneksmida.cz)
- ▲ Slavnostní odhalení nového středu Evropy v roce 1985. Foto Adam Gammanick.

například na vrcholu Kohout v předhůří Novohradských hor.

Zadruhé se jistě mohlo jednat i o šikovný marketingový tah, který mohl mít za cíl přilákat k vrcholu více turistů. V roce 1926 byla totiž otevřena pod Dylení chata chebského alpského spolku a provozovateli se jistě zpráva o Dyleni, jako středu Evropy, hodila. V turistickém průvodci okolí Dyleně z roku 1932 se ještě ve strážlivém popisu o vrcholu nikde neobjevuje jeho význam jako středu Evropy. Pokud by tato informace byla v době vydání publikace všeobecně známá, jistě by se o ní autoři zmínili. U zimní fotografie z vrcholu je pouze lakonický popis: „Na triangulačním bodě vrcholu Dyleně“. Zmínka o středu Evropy se ale v této publikaci objevuje mezi dobovými reklamami, kde je upoutávka na výše zmiňovanou turistickou chatu. Zde se hned v první větě uvádí, že se chata nachází „v blízkosti

Dnešní podoba trigonometrického bodu na Dyleni.
Foto Jaromír Bartoš.

geografického středu Evropy“. Stejný údaj je na pohlednici s fotografií vrcholu Dyleně odeslané v roce 1934, kde návštěvník chaty doplňuje přípis: „*prý se jedná o střed Evropy*“.

Na konci třicátých let a v období 2. světové války, v období vzepětí německých národoveckých aktivit, získává původní trigonometrický kámen i další význam. Není to již pouhý střed Evropy, ale stává se z něj i symbolický střed Svaté říše římské národa německého. I tento poslední význam vedl po odsunu českých Němců v roce 1946 ke snaze obnovit kámen a s ním i vzpomínku na ztracený domov.

Ve vysídlenecké krajanské literatuře se objevuje zmínka o tom, že na původním kameni měla být osazena pamětní měděná deska připomínající střed Evropy. Bohužel

tyto vzpomínky bývalých usedlíků se mi nepodařilo ověřit a jsou často protimluvné, neboť se i uvádí, že: „...*na žádnou měděnou desku s nápisem Střed Evropy si nikdo nevzpomíná*“. Možná mohla být na místě usazena krátce v období let 1938–46, kdy byla nad kamenem postavena nová dřevěná triangulační věž. V roce 1951 se objevuje zpráva o tom, že údajná měděná deska byla Čechy odstraněna společně s kamenem a ten nahrazen kamenem ve tvaru pyramidy. Stejný článek byl otištěn i v souborné publikaci z roku 1977, kde je k textu připojena kresba severovýchodního koncového bodu geodetické základny z roku 1873 na Ypsilonce u Chebu. Omyly ve vzpomínkové literatuře bývají poměrně časté.

Původní kámen na vrcholu Dyleně byl nahrazen novým osazením, pravděpodobně již během prací na budování Astronomicko-geodetické sítě, které byly ukončeny v roce 1954. Pozorovací a odposlouchávací věž byla postavena mimo geodetický bod, jež zůstal do dnešního dne zachován.

Vratme se zpět k současnému památníku středu Evropy. Během jeho odhalení v roce 1985 připomněl ve své řeči starosta Neualbenreuthu, Albert Köhler: „*Evropy nelze dosáhnout vytvořením více středů Evropy z mrtvých kamenů na různých místech. Kameny by měly žít. Žít však může jen to, co může růst na tradiční a historické půdě. Vzhledem k nedaleké hranici se mnou budete souhlasit, když řeknu: Máme dost kamenů, které oddělují Evropu!*“

Po pádu železné opony před 30 lety, se střed Evropy stal výletním místem nejen pro návštěvníky z německé strany, ale konečně i ze strany české. Kámen ožil jako místo setkávání. Pokud někdy zavítáte k tomuto symbolickému středu Evropy, stojí za to si krátce připomenout, že před vámi nestojí pouze chladný kámen, který zde byl umístěn na základě exaktních matematických výpočtů, ale že symbolizuje mnohé lidské osudy, touhu po domově a celá staletí složitého soužití na česko-německé hranici. ■

Použitá literatura:

Černý Z. (2009): Ve znamení stříbrné protěže – sekce Cheb a Chebsko Německo-rakouského alpského spolku. In: Sborník muzea Karlovarského kraje 17: 165–184.

- Fischer G., Lotter, M. (1932) Sommerfrischen, Erholungsstätten und Ausflugsorte im Kaiserwald, Tillengebiet und Tepler Hochland. Plan bei Marienbad: Wegweiser für Alle: 68.
- Hufnagel H. (1977): Der Tillenberg. In Marienbad, Der Weltkurort mit den Gemeinden des Landkreises, Ein Heimat- und Ortsbuch. II. Band. Bad Homburg, Heimatverband der Marienbader Stadt und Land: 1204.
- Kaiser E. (1927): Der Kammerbühl bei Franzensbad-Eger. In: Der Naturforscher. Illustrierte Zeitschrift für das gesamte Gebiet der Naturwissenschaften, des naturwissenschaftlichen Unterrichts und des Naturschutzes mit amtlichem Nachrichtenblatt der Staatlichen Stelle für Naturdenkmalpflege in Preußen. Schoenichen, Prof. Dr. Walther. Heft 8 November. Jahrgang 4. Berlin. Hugo Bermühler: 389–392.
- Köstler M. (1989): Der Tillenberg bei Neualbenreuth – Mittelpunkt Europas? In: Heimat – Landkreis Tirschenreuth, 1: 41.
- Richter G. (1951): Der Mittelpunkt Europas: Die Kupferplatte auf dem Tillenberg von der Tschechen entfernt. In: Marienbad-Tepler Heimatbrief, 30: 9–10.
- Richter G. (1977): Der Mittelpunkt Europas. In Marienbad, Der Weltkurort mit den Gemeinden des Landkreises, Ein Heimat- und Ortsbuch. I. Band. Bad Homburg, Heimatverband der Marienbader Stadt und Land: 95.
- Sehr E. (1985): Granitsäule erinnert an den Mittelpunkt Europas. In: Marienbad-Tepler Heimatbrief, 36, Jahrg., 445: 348.
- Scharnagl F.(1985): Feier am Mittelpunkt Europas. In: Marienbad-Tepler Heimatbrief, 36, Jahrg., 446: 403–404.
- web1: www.neualbenreuth.de/tourismus/sehenswertes/uebersicht/#/de/neualbenreuth/default/detail/POI/p_100001548/mittelpunkt-europas-802-m-u-n

Památník středu Evropy se znaky měst.
Foto Jaromír Bartoš.

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ Oprava silnice v Dubině, obec Šemnice, která proběhla v loňském roce, s sebou přinesla **nové poznatky o geologii Doupovských hor**. V zářezu cesty se kromě vrstev úlomkových lavin a laharů podařilo odhalit i usazeniny třetihorních sladkovodních vápenců a diatomit (křemelina). Nalezeno bylo několik otisků listů a zbytky fosilních dřev. Po prozkoumání odborníky z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy budou následně zařazeny do sbírek Muzea Karlovy Vary. O nálezech Vás budeme podrobněji informovat na stránkách některého z příštích čísel Arníky.

■ Evropsky významnou lokalitu Bystřina – Lužní potok postihuje již několik let velké sucho, které zasáhlo nejen kriticky ohrožený perlorodku říční, ale i další ohrožené druhy vyskytující se v oblasti Česko-Bavorsko-Saského trojmezí. **V loňském roce Správa CHKO nechala vytvořit v Ašském výběžku pět**

tůní, které nám pomáhají zadržovat vodu v krajině a zároveň se osvědčily jako útočiště pro vodní živočichy. V dalších letech budeme ve vytváření tůní v zájmovém území pokračovat a chceme tak podpořit vodní režim nejen v širším okolí tůně, ale i v níže položených vodotečích.

■ Speciální **satelitní vysílačky**, kterými byla vybavena **dvojice orlů mořských** okroužkovaných v roce 2017 na hníždě ve Slavkovském lese, stále fungují. První z dvojice orlů se pohybuje především ve vojenském prostoru Grafenwöhr v Bavorsku a na Tachovsku (přírodní rezervace Tisovské rybníky a její okolí). Druhý z orlů se zdržuje hlavně na Horažďovicku, v Brdech a na Křivoklátsku. Informace o poloze orlů jsou průběžně zveřejňovány na webu <http://www.birdtelemetry.cz>. Naše orly najdete pod označením AUKO18 a AUKO19.